

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

В статті автор розглядає проблему преподавательської діяльності дизайнерів. В зв'язі з цим робиться акцент на ролі творчої діяльності в процесі професійної і педагогічної підготовки майбутніх дизайнерів.

Ключевые слова: творческая деятельность, профессиональная подготовка, педагогическая подготовка, дизайн, дизайнер.

In this article the author discusses problem of teaching activity of designers. Referring to this idea great attention is lead to the role of creative activity in the process of professional and pedagogical of study of the future designers.

Key words: creative activities, vocational training, teacher training, design, designer.

Зміни у системі освіти України зумовили необхідність підготовки професіонала, який не лише володіє значним обсягом спеціальних знань, умінь і навичок, але й має широкий світогляд, розвинені естетичні смаки та художні здібності, сформоване естетичне ставлення до оточуючого світу й потребу творити. Вказані якості формуються у процесі професійної та викладацької діяльності майбутніх дизайнерів. Тому нагальною є проблема спрямування цієї діяльності у творче русло. Означена проблема зумовила тему статті. Залучення майбутніх дизайнерів до творчої викладацької діяльності відбувається у процесі вивчення фахових дисциплін і дисциплін психолого-педагогічного циклу. Підсумком є проходження майбутніми дизайнерами педагогічної практики, що має творчий характер. У даному випадку педагогічний потенціал дизайну сприяє творчому та професійному розвитку особистості.

У зв'язку з цим метою статті є з'ясування сутності понять «діяльність», «викладацька діяльність», «інноваційна діяльність» «творча діяльність». Також важливим аспектом є визначення умов, що впливають на процес формування готовності майбутніх студентів-дизайнерів до творчої викладацької діяльності, оскільки цьому питанню приділяється недостатньо уваги у науковій літературі.

Категорія діяльності досліджується у філософії, педагогіці, психології, інших соціально-гуманітарних науках. Основні аспекти діяльності висвітлено філософами: Г. Гегелем, Л. Фейербахом, В. Швирьовим, Е. Юдіним. У педагогіці особливості викладацької діяльності розкрито І. Зязюном, Н. Кузьміною, В. Сластьоніним, Н. Тализіною, у загальній психології – К. Абульхановою-Славською, О. Леонтьєвим, С. Рубінштейном.

Поняття «діяльність» ввів у науковий обіг І. Кант у XVIII столітті. У широкому розумінні діяльність – це «специфічно людська форма ставлення до світу, зміст якої складає його доцільна зміна та перетворення» [11].

Отже, категорія діяльності обумовлює діалектику співвідношення між її суб'єктом та об'єктом й систему суб'єктно-об'єктних і суб'єктно-суб'єктних відносин.

Безпосередньо викладацьку діяльність визначають як «вид соціальної активності, спрямованої на передачу старшими поколіннями молодшим накопичених людством цінностей культури та досвіду, створення умов для особистісного розвитку молоді й підготовки її до виконання певних соціальних ролей у суспільстві» [10, 152].

Таким чином, діяльність дизайнера-викладача ґрунтується на співробітництві з учнями.

Викладацька діяльність найкраще піддається теоретичному аналізу в тому випадку, коли вона досліджується у дефініціях і категоріях, що є загальнозначущими для розуміння кожного виду діяльності людини. Це, насамперед, мотиви та ціннісний сенс дій викладача, а також ті умови, що впливають на вибір способів досягнення цілей.

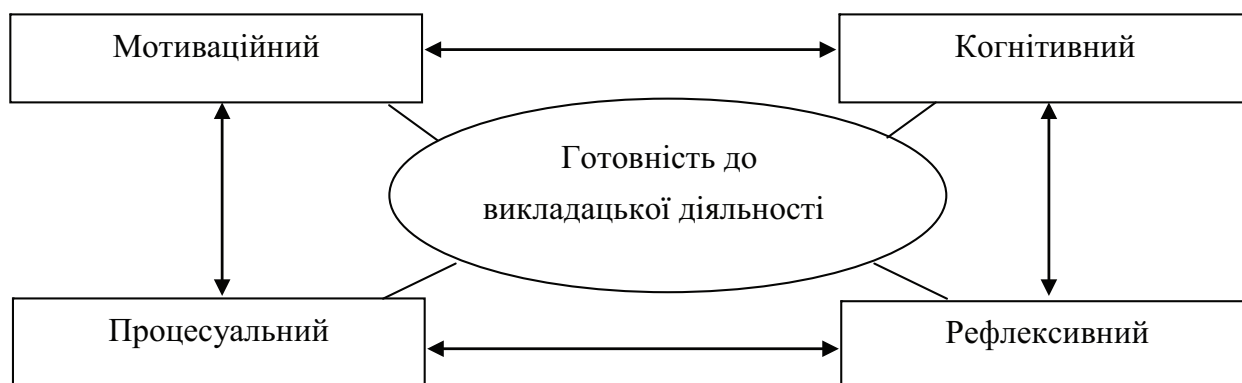
Згідно з сучасними науковими уявленнями (П. Гальперін, М. Каган, Н. Тализіна, В. Сластьонін), діяльність, зокрема викладацька, існує у формі дій. Дія ж є процесом, підпорядкованим усвідомленій меті. Розмежування понять «діяльність» і «дія» визначається їх відношенням до мотивів. Діяльність як процес характеризується тим, що її мотив співпадає з її предметом. У дії мета не співпадає з предметами мотиву, а має свій предмет, що виконує роль засобу реалізації мотиву. Мотив діяльності визначає спектр можливих дій. Під його впливом відбувається процес висунення суб'єктивних цілей. Вибір цілей визначається умовами, в яких реалізується мотив. Умови зумовлюють способи досягнення мети, способи здійснення самої дії.

У викладацькій діяльності існує такий особливий психічний стан, як наявність постійної спрямованості свідомості на виконання певних дій. Ця спрямованість свідомості охоплює різноманітні настанови на усвідомлення педагогічних завдань, оцінку своїх можливостей у співвідношенні з майбутніми труднощами та необхідністю досягнення певного результату.

У працях відомих дослідників (А. Бодальова, Ф. Гоноболіна, В. Кан-Каліка, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, А. Маркової, Н. Нікандрова, В. Сластьоніна, А. Щербакова, Х. Хекхаузена) визначено структуру викладацької діяльності, педагогічні здібності та професійно значущі якості викладача, розвиток і формування яких забезпечує його професійне становлення. До них відносять загальну та професійну культуру, педагогічну спрямованість; моральні й вольові якості, дидактичні, експресивно-мовленнєві, комунікативні, перцептивні та сугестивні здібності; педагогічну уяву; розвинені професійні інтереси.

Таким чином, якщо розглядати поняття діяльності з точки зору психології, то вона представляє собою систему, що охоплює мету, мотиви, дії та результат [8].

Відповідно у педагогіці в структурі діяльності виділяють окремі компоненти як відносно самостійні види роботи викладача. Узагальнення різних підходів розуміння готовності до викладацької діяльності дозволяють виділити у її структурі чотири взаємозв'язаних компоненти (рис. 1) [13].

Рис. 1. Компоненти готовності до викладацької діяльності

Окрім того, успіх викладацької діяльності значним чином залежить від особистісних якостей, зокрема від специфічної спрямованості всіх психічних процесів і властивостей.

На думку Н. Кузьміної, викладацька діяльність складається з таких компонентів: гностичного, проектувального, конструктивного, організаторського та комунікативного. Кожен із них має певну групу функцій та педагогічних здібностей як індивідуальної форми відображення структури педагогічної діяльності.

Гностичний компонент пов'язано з умінями отримувати нові знання, систематизувати їх, аналізувати позитивні моменти й недоліки у власній роботі та роботі учнів; проектувальний – перспективне планування змісту та способів своєї та учнівської діяльності на тривалий термін; конструктивний – відбір та компонування навчальної інформації; організаторський – уміння донести інформацію до учнів; комунікативний – встановлення позитивно педагогічного спілкування з учнями, батьками, викладачами [6].

У зв'язку з цим викладацька діяльність може бути розкрита на трьох рівнях аналізу:

- соціально-педагогічний, що характеризує викладацьку діяльність як один із важливих різновидів соціальної діяльності;
- психолого-педагогічний, що спрямовано на визначення її структурних компонентів; розкриття тих особистісних факторів і внутрішніх механізмів, без яких неможливе здійснення викладачем своїх суспільних і професійних функцій;
- конкретно-методичний, який пов'язано зі змістом діяльності викладача і, відповідно, виокремленням тих знань, умінь і навичок, котрі повинні бути сформовані у педагогів вказаної спеціальності [4].

Що стосується інновацій у викладацькій діяльності, то педагог-інноватор впроваджує персональну педагогічну технологію. М. Меладзе характеризує інноваційну

діяльність викладача як особистісну категорію, процес і результат творчої діяльності [9].

Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на створення нововведень та їх розповсюдження. Тобто діяльність може бути інноваційною за характером, якщо приноситься нове (знання, технології, прийоми) для одержання необхідного практичного результату [1]. Інноваційна діяльність – це створення нового (від оригінальних прийомів до цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явище, перебудовує суспільно-педагогічні відносини [3]. Дослідники В. Сластьонін і Л. Подимова характеризують інноваційну педагогічну діяльність як таку, що пов'язана з відмовою від відомих штампів, стереотипів у навчанні, вихованні та розвитку особистості учня, що виходить за межі нормативів, створює нові нормативи особистісно-творчого, індивідуального спрямування діяльності викладача [14]. Л. Даниленко вважає, що інноваційною у системі освіти є діяльність з удосконалення чи оновлення освітньої практики шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних способів і засобів досягнення встановлених цілей освіти [2]. Специфіка інноваційної діяльності полягає у тому, що вона має творчий характер, спрямована не на відтворення вже відомих способів, а на створення та використання принципово нових підходів, способів, технологій.

Варто звернути увагу на розмежування понять «інноваційна освітня діяльність» та «інноваційна педагогічна діяльність». Сутність поняття «інноваційна освітня діяльність» об'єднує у собі «особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему освіти» [5]. Термін «інноваційна педагогічна діяльність» конкретніший. Він стверджує викладача як її суб'єкта.

На сучасному етапі головною особливістю викладацької інноваційної діяльності є її творчий характер. У будь-якого викладача вона є одночасно нормованою і неповторною, несе унікальні риси особистості. Тому викладацьку діяльність можна розглядати як творчий процес. Педагогічній творчості присвячено роботи Я. Пономарьова, М. Поташика, С. Сисоєвої та інших.

Проаналізуємо сукупність педагогічних умов, що впливають на формування у студентів-дизайнерів готовності до творчої викладацької діяльності. Адже формування творчої особистості в умовах вищої школи буде неможливим, якщо спеціальна підготовка не відповідатиме професійній моделі майбутнього викладача, якщо відсутні зв'язки між її змістом і творчою підготовкою студентів.

Так, Н. Кухарев і В. Решетько, використовуючи у своєму дослідженні метод активного соціологічного тестового аналізу та контролю, виділили наступні умови, що впливають на формування творчого викладача: знання психолого-педагогічних основ навчання, любов до дітей, глибина знань навчального предмету, наявність відповідних особистісних якостей, моральний вигляд викладача, рівень управлінської діяльності у навчальному закладі, володіння методикою викладання навчального предмету, прагнення до вивчення передового педагогічного досвіду, знання індивідуальних здібностей учнів, уміння планувати власну роботу та вчити цьому учнів, розвиток пізнавальних

інтересів учнів, уміння вчити вчитися, створення сприятливого мікроклімату в колективі, об'єктивність оцінки знань учнів, уміння виділяти головне, розвиток індивідуальних здібностей учнів, здійснення міжпредметних зв'язків, уміння емоційно подавати інформацію, уміння передбачати результати своєї роботи, володіння інструментом аналізу власного результату діяльності та процесу, що приводить до нього, взаємовідносини з колегами, наявність у викладача психологічної прозорливості, уміння поставити себе на місце учнів [7].

Таким чином, дослідники об'єднали в цих умовах те, що є необхідною передумовою педагогічної творчості, а також те, що безпосередньо впливає на процес творчості. Необхідно зазначити, що у сприятливій ситуації творчої педагогічної діяльності відбувається взаємозв'язок і взаємодія між різними умовами. Результатом взаємодії цих умов повинно бути створення такої атмосфери у навчальному процесі, що вимагала б від студентів активної діяльності.

Окрім бажання займатися творчою діяльністю у процесі формування готовності до творчої діяльності важливу роль відіграє спеціальна підготовка з теорії творчості. Вивчення основ механізму творчості дозволяє переконати студента, що тільки завдяки розвитку творчих здібностей він може досягнути високого рівня професіоналізму. Реалізація знань, отриманих у процесі вивчення основ творчої діяльності, сприяє більш повному їх засвоєнню і формуванню практичних умінь і навичок. Оскільки становлення особистості відбувається у процесі діяльності, то необхідною умовою формування готовності до творчої діяльності є долучення студентів до цієї діяльності. Складно передбачити всі проблеми, що виникнуть у майбутніх дизайнерів у їхній професійній та педагогічній діяльності. Вивчення у вищій школі типових ускладнень творчої спрямованості професійної та педагогічної діяльності допоможе підвищити результативність праці студентів.

Ефективний вплив на процес формування готовності майбутніх студентів-дизайнерів до творчої викладацької діяльності у вищій школі забезпечують такі умови:

- наявність у студентів позитивного ставлення та стійкої потреби займатися творчою діяльністю;
- чітке розуміння студентами особливостей, змісту, засобів, форм і методів викладацької діяльності;
- залучення студентів до творчої діяльності професійно-педагогічної спрямованості;
- стійка потреба майбутніх викладачів у систематичній роботі над собою, у подальшому вдосконаленні своїх творчих здібностей;
- професійний рівень підготовки студентів до творчої діяльності;
- своєчасна діагностика рівнів розвитку умінь організувати майбутніми дизайнерами не лише свою, а й учнівську діяльність;
- високий професіоналізм педагогів вищої школи.

Дотримуючись цих умов, можна забезпечити високу результативність у процесі формування готовності до творчої діяльності випускників ВНЗ за спеціальністю «Дизайн».

Особливого значення набуває розробка та впровадження педагогічної моделі, мета якої – сформуванню у студентів-дизайнерів позитивне ставлення до професійної та викладацької діяльності, потребу займатися нею, створювати систему мотивів, що, в свою чергу, вимагає не лише якісної професійної підготовки студентської молоді, а й формування у студентів широкого світогляду, професійного мислення, високої освіченості, індивідуального усвідомлення значення загальнолюдських і професійних цінностей.

Для цього потрібна нова методика викладання, що дозволяє виховати творчу особистість майбутнього дизайнера. Стимулювання педагогічної творчості, створення умов для самовтілення творчого потенціалу майбутнього викладача – одна з найважливіших умов навчання у вищому навчальному закладі на факультеті дизайну. Творчість – це вміння самостійно, неординарно вирішувати завдання педагогічного процесу. У творчості особистість досягає доступного рівня свободи, що є умовою подальшого самовдосконалення, в якому зникають усі викликані зовнішніми впливами протиріччя між потребами особистості та процесом її професійного розвитку. Тобто, досягаючи певного рівня свободи, особистість визначає мету, напрями, способи досягнення вершин творчої діяльності та професійної культури, ставить перед собою завдання і шукає можливості їх вирішення на основі рефлексії професійних знань, умінь, навичок, життєвого та професійного досвіду.

Отже, важливим завданням професійної та педагогічної підготовки майбутніх дизайнерів до творчої діяльності є їх підготовка до здатності самостійно мислити, аналізувати програми й методичні матеріали, здійснювати відбір і будувати власну роботу відповідно до сучасних вимог системи освіти. Випускник вищого навчального закладу повинен вміти самостійно оцінювати та творчо застосовувати будь-які традиційні або нові підходи у процесі викладання дизайнерських дисциплін.

Використані літературні джерела

1. Ващенко В. Инновационность и инновационное образование / В. Ващенко // Альма матер. – 2000. – № 6. – С. 23–25.
2. Даниленко Л. І. Умови забезпечення інноваційної діяльності в навчально-виховних закладах освіти / Л. І. Даниленко // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. – Суми: Мрія-1, 1998. – С. 96–99.
3. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики: Навч. посібн. / І. М. Дичківська. – Рівне: РДГУ, 2001. – 233 с.
4. Кацова Л. І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики: Дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04 / Л. І. Кацова. – Х., 2005. – 202 арк.: рис. – бібліогр.: арк. 159–184.
5. Козлова О. Г. Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя / О. Г. Козлова; Держ. акад. керівних кадрів освіти. – Суми: Мрія-1, 1999. – 90 с.
6. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н. В. Кузьмина. – М.: Высш. шк., 1989. – 167 с.

7. Кухарев Н. В. Диагностика педагогического мастерства и педагогического творчества (опыт, критерии измерения, прогнозирование): В 3 ч. / Н. В. Кухарев, В. С. Решетько; Нац. ин-т образования Республики Беларусь. – Минск, 1996. – Ч. II. – 95 с.
8. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
9. Меладзе М. А. Теоретические проблемы инновационной педагогической деятельности: Учеб.-метод. пособ. / М. А. Меладзе; Северо-Осетинский гос. ун-т им. К. Л. Хетагурова. – Владикавказ, 2001. – 44 с.
10. Мижериков В. А. Введение в педагогическую профессию: Учеб. пособ. для студ. пед. учеб. заведений / В. А. Мижериков, М. Н. Ермоленко. – М.: Пед. общество России, 1999. – 288 с.
11. Огурцов А. П. Деятельность / А. П. Огурцов, Э. Г. Юдин // Философский энциклопедический словарь. – М., 1983. – С. 151.
12. Педагогика / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов; Под ред. В. А. Сластенина. – М.: Школа-Пресс, 2000. – 512 с.
13. Пискарева И. Е. Методы диагностики готовности будущих учителей к инновационной деятельности / И. Е. Пискарева. – Кострома, 1999. – 60 с.
14. Сластенин В. А. Педагогика: Инновационная деятельность / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. – М.: Магистр, 1997. – 224 с.

УДК 373.57.001:378.4(045)

*Наталія Муранова,
м. Київ*

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДИДАКТИЧНОЇ МОДЕЛІ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

В статье представлены результаты педагогического эксперимента, направленного на проверку эффективности влияния дидактической модели на уровень физико-математической подготовки старшеклассников к обучению в техническом университете; проведен количественный, качественный и статистический анализ экспериментальных данных.

Ключевые слова: педагогический эксперимент, уровень физико-математической подготовки старшеклассников к обучению в техническом университете, дидактическая модель доуниверситетской физико-математической подготовки, методы математической статистики.